

ГРАД СКОПЈЕ

Препораки за Градот Скопје произлезени од проектот АХЕЛУС* и од спроведувањето на вежбата „ВАРДАР 2015“ за справување со поплави во урбана зона на територијата на градот

Автори:

Доц. д-р Раде Рајковчевски, вон. проф. д-р Стојанка Мирчева и доц. д-р Богданчо Гогов (надворешни технички експерти во проектот),

Координација и поддршка:

г-н Николче Златевски и г-а Валентина Георгиевска (експерти од Штабот за заштита и спасување на Градот Скопје)

Скопје, Република Македонија

Јануари 2016 година

ACHELOUS is
Co-financed by the
EU Civil Protection
Mechanism

*Проектот АХЕЛУС (реф.ЕЧНО/SUB/2013/661051) е финансиран од програмата ЕЧНО на Европската комисија со траење 1.1.2014-31.12.2015 година, а Градот Скопје има улога на партнер заедно со уште осум партнери од шест земји (Италија, Хрватска, Романија, Унгарија, Бугарија и Грција).

СОДРЖИНА

1	ВОВЕД/ИДЕЈА ЗА ПРОЕКТОТ.....	2
2	ЦЕЛИ.....	3
3	ОПИС НА УЛОГАТА НА ГРАДОТ СКОПЈЕ ВО РАМКИТЕ НА ПРОЕКТОТ.....	5
3.1	Идентификуван ризик од поплави на подрачјето на Градот Скопје.....	5
3.2	Идентификација на проблемот поврзан со целите на проектот „ACHELOUS“	6
3.3	Капацитети	8
4	ПРИМЕНЕТА МЕТОДОЛОГИЈА.....	10
5	АКТИВНОСТИ	12
6	РЕЗУЛТАТИ ОД ЕВАЛУАЦИЈАТА	15
6.1	Релевантност	16
6.2	Ефикасност.....	18
6.3	Ефективност	19
6.4	Влијание	20
6.5	Одржливост.....	20
7	НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ.....	22
8	ЗАКЛУЧНИ ПРЕПОРАКИ.....	27
8.1	Препораки кои се однесуваат на локалната структура за справување со поплави	27
8.2	Препораки кои се однесуваат на законската уреденост, т.е. законската рамка за справување со поплави	29
8.3	Препораки и насоки до населението за намалување на ризиците и постапување при кризни и вонредни состојби поврзани со поплави.....	30
	Прилог 1: Динамика на вежбата	35
	Прилог 2: Прашалник за евалуација на внатрешните организациски капацитетити и способности од областа на кризниот менаџмент, заштитата и спасувањето	38
	Прилог 3: Прашалник за евалуација на формата на вежбата	40

1 ВОВЕД/ИДЕЈА ЗА ПРОЕКТОТ

Серијата поплави во текот на 2010 и 2012 година ја наметнаа потребата за усвојување заеднички процедури за подобрување на ефикасноста при управување со вонредни состојби од хидрогеолошка¹ и од хидраулична² природа преку подобро организирање на човечките и на материјалните капацитети на локално ниво. Во развојот на проектната апликација, покрај координаторот (Општина Виченца) учествуваа уште пет општини од пет земји од Југоисточна Европа (Македонија, Хрватска, Романија, Бугарија и Грција) со цел поттикнување ефективна реакција и ефикасно управување во случај на поплава.

Во имплементацијата на проектните активности учествуваат два технички универзитети (Универзитетот од Падова и Универзитетот од Тесалија) и експерти од Европската програма за обука од областа на цивилната заштита, со цел да се утврдат најдобрите постапки во согласност со политиките и насоките на ЕУ. Во текот на двегодишното траење, проектот имаше за цел да се зголеми интеграцијата и соработката помеѓу територијалните субјекти вклучени во активностите на цивилната заштита и да придонесе кон јакнење на свеста меѓу граѓаните правилно да се однесуваат и рационално да ги користат расположливите информации при вонредни состојби.

Поплавата претставува појава на присуство на големи количини неконтролирана вода, која може да предизвика загрозување на животот и здравјето на луѓето и материјални штети. Поплавите најчесто настануваат како резултат од долготрајни дождови кои можат да траат и по неколку дена непрекинато или со периодични прекини. Во такви ситуации доаѓа до истекување на водите од речните корита или коритатата на езерата и надојдената вода се излева преку оние предели кои ѝ овозможуваат продолжување на течението. Но, има и поројни поплави кои можат да се случат многу брзо заради бури и поројни дождови или пак од обични дождови, доколку географијата на теренот овозможува некој предел брзо да биде поплавен. Исто така, поројни поплави можат да се случат и заради рушење на насипи и брани, при што водата почнува нагло да се излева од својот тек и да ги поплавува околните подрачја. Водата паѓа од стрмни подрачја многу брзо, предизвикувајќи преполнување во природните одводни системи и носејќи со себе смртоносен товар од карпи, кал, скршени дрвја и друг отпад. Дури и малите потоци, рекички, исушени речни корита или земјиште на ниско ниво, кое може да изгледа безопасно кога времето е суво, може да биде поплавено како резултат на поројни дождови и/или рушење на насипи и брани.

¹ Поплава настаната главно како резултат на обилни врнежи и излевање на помалите водени текови.

² Поплава настаната главно како резултат на излевање на поголемите реки.

2 ЦЕЛИ

Целите на проектот се повеќедимензионални, но согласно проектната документација тие главно се однесуваат на воведување стандарди и размена на искуства поврзани со примената на стандардните оперативни безбедносни процедури на локално ниво кои се покажаа како клучни за операционализација на активностите на силите за заштита и спасување, а се во согласност со мерките и насоките дадени во локалните документи³. Во тој контекст, целите на проектот подразбираат:

- Да се идентификуваат и да се тестираат најдобрите практики за справување со поплави.
- Да се подобри координацијата, соработката и ефикасноста во управувањето при вонредни состојби од хидрогеолошка и од хидраулична природа помеѓу локалните и државните институции и тела.
- Да се подобрат вештините на локалните експерти за цивилна заштита.
- Да се вклучат расположливите ресурси при активностите кои се спроведуваат во вонредна состојба (формалната структура, граѓани, волонтери, дополнителна и помошна опрема и материјали и друго) на најдобар и на најефикасен начин.
- Да се создадат посилни врски помеѓу партнерите и Европскиот механизам за цивилна заштита.

Реализацијата на целите на проектот се тесно поврзана со потребите за справување со поплави кај секој од партнерите, идентификувани уште во самите почетоци на создавање на проектната документација. Истите, во помал и/или во поголем обем беа идентификувани и кај Градот Скопје. Тоа се следните:

- Потреба да се идентификуваат најдобрите практики за меѓусебно (помеѓу партнерите) управување со кризни и вонредни состојби предизвикани од поплави.
- Потреба од надминување на постоечките објективни и субјективни пречки во насока на подобрување на ефикасноста во управувањето при хидрогеолошки и хидраулични вонредни состојби.
- Потреба од подобрување на вештините на локалните експерти за цивилна заштита преку отворање на можности за нивно доусовршување (преку обуки и специјализации) и преку можности за соработка каде неспоредно ќе ги согледаат искуствата на другите партнери. Реализацијата на оваа потреба води кон остварување на нова потреба поврзана со формирање на специјализирано тело во рамките на организациската структура на Градот Скопје, надлежно за проблематиката поврзана со кризниот менаџмент, заштитата и спасувањето.

³ Во случајот со Градот Скопје тие се: Процената на загрозеност на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи (Службен весник на Република Македонија, бр.11/2008 од 5.9.2008 година) и Планот за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи (усвоен на 18-та седница на Советот на Град Скопје, одржана на 11.3.2010 година).

- Потреба од вклучување на неформални сили за време на операции за справување со непогоди (граѓани, волонтери, расположлива опрема и друго).
- Потреба да се создадат посилни врски на локално ниво, помеѓу партнерите и со Европскиот механизам за цивилна заштита.

3 ОПИС НА УЛОГАТА НА ГРАДОТ СКОПЈЕ ВО РАМКИТЕ НА ПРОЕКТОТ

Партиципацијата на Градот Скопје во целост со совпадна со проектната идеја, каде координаторот (Општина Виченца) го препозна Градот Скопје како релевантен партнер кој има респектабилно искуство во справувањето со поплави, како и во учеството на проекти финансирани од Европската Унија.

Секако, автохтониот пристап на Градот Скопје во партиципацијата во проектот се темели на особености на територијата на градот, поврзани со карактеристичните ризици, проблеми и структура (човечки и материјални капацитети) на Градот Скопје за справување со поплави.

3.1 Идентификуван ризик од поплави на подрачјето на Градот Скопје

Врз основа на анализа на податоците содржани во *Процената на загроеност на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи* (Службен весник на Република Македонија, бр.11/2008 од 5.9.2008 година) може да се констатира дека најголемата опасност на градот од поплави може да се очекува:

1. Во услови на обилни врнежи од дожд (над 100мм/м² за време од 24 часа) и брзо топење на снегот во услови кога има повисоки надворешни температури на територијата која го опфаќа горниот тек на реката Вардар и нејзините притоки во тој дел. Опасноста е особено изразена при влезот на реката Вардар во Скопската Котлина и на излезот на реката од територијата на градот. До поплава во централниот дел на градот Скопје може да дојде ако нивото на реката Вардар достигне 4,5 метри длабочина.

Овие предуслови се однесуваат на целото сливно подрачје на реката Вардар кое се наоѓа пред градот Скопје (каде всушност се влеваат големите притоки на Вардар - реките Треска и Лепенец), а тоа особено се манифестира со носење на големи количини на наноси од земја и вегетација кои го подигаат нивото на коритото (со пополнување на дното на коритото со мил и наноси) и го намалуваат неговиот капацитет. Текот на реката Треска, која тече единствено на територијата на Република Македонија, е регулиран со три акумулации со висока абсорбциска моќ. Реката Лепенец има меѓународен карактер при што нејзинот мал дел кој тече на територијата на Република Македонија се наоѓа на подрачјето на Скопската Котлина.

2. Како резултат од инфраструктурата уреденост на решенијата за одбрана на градот од поплави. Како што се наведува во процената, коритото на реката Вардар е регулирано од населбата Хром до с.Долно Лисиче, а речните корита на нејзините притоки (реките Треска и Лепенец) на подрачјето на град Скопје не се регулирани и претставуваат потенцијална опасност од поплави во централното градско подрачје.

Според карактеристиките на сливот и на количината на водите на речниот тек на реката Вардар низ територијата на Градот Скопје, како критична точка е утврдена населбата Ново Лисиче која се наоѓа во општина Аеродром, каде насипот на левиот брег на реката Вардар со должина од 12,5 км е во лоша состојба.

Во услови кога Градот Скопје ја има акумулацијата „Козјак“ како основен капацитет за заштита од поплави, практично и реално поплави многу почесто се случуваат во источниот дел од градот (во делот на Скопско Поле и други делови во Општината Гази Баба и во соседните рурални општини кои не се дел од Градот Скопје) како резултат на ниската надморската височина на земјиштето во тој дел од Скопската Котлина и на високото ниво на подземните води условено од исполнетоста на коритата на реката Вардар, нејзините притоки и одводни канали во тој дел од котлината, интензитетот и фреквенцијата на обилните врнежи и надворешните температури.

3.2 Идентификација на проблемот поврзан со целите на проектот „ACHELOUS“

Географски и инфраструктурни особености. Градот Скопје претставува област со висок степен на загрозеност од природни непогоди (за тоа говорат ефектите од големите поплави од 1962 и 1979 и земјотресот од 1963 година). Според географската позиција на градот, статистичките податоци⁴ и природните карактеристики на речното корито и на речната и каналската мрежа, градот и неговото опкружување постојано се изложени на ризик да бидат поплавени.⁵ Градот Скопје е во неповолна позиција во однос на заканите од големи води. Имено:

- на подрачјето на градот имаме нагло зголемување на сливот од 1580км² на 4625км², што предизвикува голема концентрација на површински води и создава опасност од формирање на бранови на големи води.
- средниот пад на речните сливови е многу голем, што исто така е причина за брза концентрација на површински води.

При појава на големи води и сегашната изграденост на водостопанските заштитни објекти би се поплавиле околу 8730хе при $Q=1200\text{м}^3/\text{сек}$. Во оваа површина претежно се наоѓаат земјоделско земјиште и дел од градските населби, како и селски населби во рамничарскиот дел.⁶

Коритото на реката Вардар во централното градско подрачје е предмет на архитектонски промени во изминатите неколку години. Тоа се однесува на градежни

⁴ Градот Скопје претставува област со најголема концентрација на население и материјални ресурси во Република Македонија.

⁵ План за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи, 18-та седница на Советот на Град Скопје, одржана на 11.3.2010 година, стр.4.

⁶ Ибид, стр.8.

работи и на регулацијата на отпадните води со воспоставување системи за нивна обработка и испуштање во речното корито. По 2010 година се изградија два пешачки моста („Мостот на уметноста“ и мостот „Око“), но исто така според изјавите на официјалните власти на градот се планираат да се изградат уште два моста коишто ќе имаат значајна улога врз растеретувањето на сообраќајната мрежа на градот.

Според официјалниот документ на градот за управување со ризици⁷, постои намалена пропусна моќ на речното корито од 10 до 16%. Податоците од 1979 година покажуваат дека намалениот проток на Вардар резултирало нивото на реката да надојде до долниот раб на мостовите „Гоце Делчев“ и Камениот Мост, додека водата го поплавила пешачкиот мост близу тврдината Кале. Во однос на другите мостови, водата надошла близу до нивниот долен раб. Гледајќи од денешна перспектива, значајно влијание на управувањето со водите на реката Вардар и следствено на тоа на појавата на поплави, имаат двете новоизградени ХЕЦ/акумулации во близината на Скопје.

Законска уреденост. Повеќето оперативни и превентивни мерки и активности се содржани во Планот за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи (2010). Тој претставува законска обврска која што произлегува од неколку закони од областа на заштитата од поплави и од нивните измени и дополнувања (Закон за заштита и спасување, *Службен весник на Република Македонија*, бр.36/2004; и Закон за управување со кризи, *Службен весник на Република Македонија*, бр.29/2005). Повеќето закони се премногу општи и не содејствуваат со локалните и со современите околности настанати во последните 10-15 години во рамките на Градот Скопје и на целиот Скопски регион. Дополнително, заради меѓузависноста на опасностите од поплави (на Балканот и во цела Европа), воведувањето на европските стандарди и процедури во локалната и националната законска рамка е повеќе од добредојдено.

Капацитети. *Штабот за заштита и спасување* има простор за негово доекипирање со луѓе и посовремени и пософистицирани средства кои можат да одговорат на предзвичите поврзани со поплавите. На *инфраструктурен план*, во Скопскиот регион постојано се преземаат мерки за заштита од поплави, но сепак одбранбениот систем не е целосно изграден, така што системот на некои места не е доволно ефикасен.⁸ Оттука произлегува потребата за понатамошен развој и дополнувања на претходно изготвениот план за интервенирање во случаи на големи води, во насока да се заштити или да се ублажи штетата настаната со поплавите. Во овој дел, забележливи се решенијата на градот кои се однесуваат на поплавите од хидрогеолошка природа. Со поставувањето на регистри (попречни одводни канали со решетки) за атмосферските води кои се сливаат по сообраќајниците и на тој начин се решија долгогодишните проблеми со поплавувањето на надвозниците и на други сообраќајни елементи на дест локации/критични точки во градот.

⁷ Ибид, стр.7.

⁸ Ибид, стр.4.

Безбедносна култура и самосвест на локалното население во однос на опасноста од поплави. Од посебно значење се активностите за намалување на штетите кои што се изведуваат со чистење на каналите и коишто ги спроведуваат централните власти и продолжуваат да се спроведуваат од локалната власт. Од 2008 година, активностите се преземаат редовно, речиси на годишно ниво. Резултатот од овие активности е несомнено видлив во Скопскиот регион каде постои земјиште кое порано било мочуриште и/или на местата кои се наоѓаат под нивото на реката Вардар. По повеќегодишно повторување на грешките, најчесто заради отсуство на самосвест на населението што резултираше со фрлање на отпад и органско ѓубре во одводните канали и поради недоволната ефикасност на инспекциските служби, одводните канали започнаа да функционираат во вистински смисол на зборот.

3.3 Капацитети

За да одговори на предизвиците и опасностите од поплави на територијата на Градот Скопје, градот во согласност со Процената на загрозеност на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи (2008) и План за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи (2010) и други локални и национални документи (Национална стратегија за заштита и спасување [2009], Национална стратегија за заштита и спасување за периодот 2014 до 2018 година [2014] и други) има развиено структура на надлежни внатрешни (на Градот Скопје) и надворешни институции и органи. Истите, имаат јасно дефинирана улога и надлежности во ситуации кога се работи за вежба, кризна или вонредна состојба.

Во град Скопје надлежни се следните јавни претпријатија:

- ЈП Водовод и канализација - Скопје (главен носител на активностите).
- Бригада за противпожарна заштита на Градот Скопје.
- ЈП Комунална хигиена - Скопје.
- ЈП Улици и патишта - Скопје.
- ЈП Паркови и зеленило - Скопје.
- ЈП Градски паркинг - Скопје.
- Јавно сообраќајно претпријатие „Скопје“ - Скопје.
- Служба за односи со јавноста на Градот Скопје.

Други институции:

- Општини-партнери во рамките на ЛГУР (Зелениково, Илинден и Петровец).
- СВР Скопје.
- Регионален центар за управување со кризи „Скопје“.
- Подрачната единица „Скопје“ на Дирекцијата за заштита и спасување.
- Управа за хидрометеоролошки работи.

- ЕЛЕМ.
- ЕВН.
- Црвен крст на Град Скопје.
- Служба на итната медицинска помош на ЈЗУ Здравствен дом на Скопје - Скопје.
- АРМ .
- Комисија за проценка на штети (Општина Аеродром).

4 ПРИМЕНЕТА МЕТОДОЛОГИЈА

Проектот доминатно е апликативен, а во еден мал дел има и истражувачки карактер поврзан со анализа на прашалниците кои се однесуваат на пописот на локалните структури и стратегии за справување со поплави, анализа на комуникацискиот план, анализа на ефектот од техничката работилница одржана во Солун, анализа на пецепциите и ставовите претставниците на ЛГУР за одржливоста на групата и научно-стручната дебата во рамките на завршниот настан на кој беа презентирани резултати, се разменија искуства и добри практики од проектот „АХЕЛУС“ и други проекти од европските фондови. Сепак тимот на Градот Скопје (во кој има технички експерти со академски профил од областа на безбедноста), заедно со експертите на Универзитетот од Тесалија и Универзитетот од Падова дадоа свој придонес во научно-истражувачката димназија на проектните активности. Методологијата применета во рамките на проектот, која воедно се користи и при неговата евалуација, се базира на неколку техники и активности, како што се:

- Попис на актите со кои се уредува областа од кризниот менаџмент и цивилната заштита поврзана со заштитата од поплави. Во овој дел, кој е најмалку оперативен (заснован на *Desk research*) беше примената техниката анализа на содржина на документ.
- Утврдување на заеднички интерес за справување со поплави на интерлокално ниво, со потпишување на формален документ како основа за формирање на Локална група за управување со ризици (ЛГУР). Во овој дел клучни се искуствата на Градот Скопје и на партнерските општини во однос на начинот за справување со поплави, а особено се потенцира значењето и улогата на соработката како начин за рационално искористување на човечките и на материјалните капацитети на ограничен простор или во рамките на цела држава.
- Редовно одржување на состаноци за координација и непосредно решавање на настаните проблеми.
- Одржување на техничка работилница како непосреден начин за унификација на пристапот, за воведување стандарди и за споредување на знаењата и искуствата на Градот Скопје со останатите партнери и со претставниците на Европскиот механизам за цивилна заштита.
- Непосредно следење на моделите на партнерите за справување со поплави кои се базирани на различна етиологија (обилни врнежи, излевање на поголемите реки и нивните притоки, големи бранови кога тоа е случај со загрозување од морскиот брег во Неа Перамос во Грција, лизгање на земјиште во Борино во Бугарија и комбинација од два или повеќе од наведените фактори) и концепти. Овој дел е овозможен преку организирање вежби (тестирање на оперативен модул) за справување со поплави, при што експертите на Градот Скопје имаа можност на лице место да ги видат начините на кој партнерите од петте земји се справуваат со поплавите. Размената на искуства и

забележаната практика е солидна основа за препораки и воведување на новитети во пристапот на Штабот за заштита и спасување на Град Скопје.

- Теренски (непосредни) интервјуа за евалуација на активностите и за евалуација на резултатите од формирањето на ЛГУР со претставниците на партнерските општини на локално ниво. Во овој дел, за исполнување на целите на евалуацијата, предвидено е да се дистрибуираат прашалници до релевантните локални институции, кои се клучни во системот за заштита и спасување од поплави на локално ниво.
- Доставување на Извештај до Градоначалникот на Градот Скопје и добивање повратен одговор и мислење за содржината на извештајот.

5 АКТИВНОСТИ

Општите активности во рамките на проектот, предвидуваат:

- Создавање шест локални групи за управување со ризици (ЛГУР) – по една кај секој од партнерите кои изведуваат теренска вежба, вклучително и насоки кое се однесуваат на системот за следење на вонредни состојби.
- Попис на тековните процедури на локално ниво – Преглед на работните групи во рамките на ЛГУР и на локалните стратегии.
- Заедничко дефинирање на најдобрите практики– Техничка работилница со експерти, документи за најдобрите стратегии, заеднички мониторинг систем.
- Одделно тестирање модули и завршни процедури за подготвеност – Програма за тестирање на оперативни модули, вежби за цивилна заштита и документи за евалуација.
- Внатрешно (на локално ниво - помеѓу внатрешните и техничките експерти, ЛГУР и другите релевантни институции и органи) и надворешно (помеѓу партнерите на проектот) управување со активностите, работа на публицитет и промоција на активностите и резултатите преку планирање и организација на проектни состаноци и извештаи, комуникациски план, официјална веб страница, публикации и креирање на Лејманов извештај од страна на координаторот на проектот - Општина Виченца.

На локално ниво, Градот Скопје како еден од шестте партнери кои имаат можност да организираат оперативна вежба и да ги покажат своите капацитети за справување со поплави, во рамките на вежбата „Вардар 2015“ имаше импресивен учинок со ангажирање на голем број на персонал, волонтери и опрема.

Табела 1: Број и тип на волонтери и возила

Лица вработени во градските служби и во институциите-партнери	185
Волонтери/студенти на Факултетот за безбедност-Скопје и Институтот за безбедност, мир и развој од Скопје	50
Специјални возила од различен тип	8
Речни чамци за спасување	3
Моторна пумпа	1
Амбулантни возила	4
Полициски возила	3
Хеликоптер	1

Со оглед дека фокусот на активностите во проектот беше ставен на планирањето и на организирањето на вежбата „Вардар 2015“, планирани се следните активности:

- да се подигне степенот на меѓуагенциска соработка во рамките на градските служби и помеѓу градот Скопје и општинските и регионални служби на ДЗС, ЦУК и на други релевантни институции и општините кои партиципираат во ЛГУР;

- да се развие деконцентриран микро пристап во управувањето при справување со поплави;
- да се ограничат/минимизираат последиците од поплавите на територијата на Град Скопје;
- да се синхронизира системот за рано предупредување (особено делот кој е во надлежност на УХМР - временските прогнози и емпириските податоци кои се добиваат од автоматските мерните станици за нивоата на реките на поширокото подрачје на градот) со насоките кои ги дава Штабот за заштита и спасување на Градот Скопје;
- да се подигне нивото за споделување на релевантни информации во јавноста и подигање на свеста кај граѓаните за последиците од поплавите и за начинот на справување со нив;
- да се изгради пристап за правилно информирање на граѓаните, за начинот на тревожење, за евакуација и за рационално користење на човечките ресурси на населението и на заедницата;
- да се пружи прва помош и заштита на настраданите на лице место. Посериозно повредените да се транспортираат до релевантите здравствени институции;
- со полицијата да се координираат мерките за одржување на јавниот ред и мир и мерките за непречено функционирање на сообраќајот за време на вежбата (но, и при кризна и вонредна состојба) и после неа. Тоа особено се однесува на начинот на пристигање на возилата наменети за реализација на вежбата, за нивно движење од едно место до друго и за заминување од критичната локација;
- да се обезбеди населението со вода за пиење (со поставување пунктови за вода);
- да се ограничи движењето во близина на насипите и во близина на критичната локација;
- да се тестира ефикасноста од поставување на фолии на насипот од вреќи;
- да се изврши проценка на штетата и да се преземат мерки за враќање на инфраструктурата за заштита од поплави во првобитната состојба. Проценката да вклучи и одговор од другата страна, т.е. засегнатите стопански објекти да достават извештај за претпрената штета. Официјалниот извештај да биде достапен преку осигурителните компании и општинските комисии.

Главната идеја на сценариото на вежбата се однесува на **два суштински аспекти** тесно поврзани со очекуваните резултати од вежбата, во услови на претходно идентификувани ризици. Тие се следните:

1. Зајакнување на капацитетите на надлежните служби во Град Скопје и на ЛГУР за справување со опасности од поплави или поплави настанати како резултат на неповолна хидролошка состојба кои доведуваат до излевање на река Вардар, како и подигнување на нивото на координираност меѓу градските и националните институции во услови на поплави.

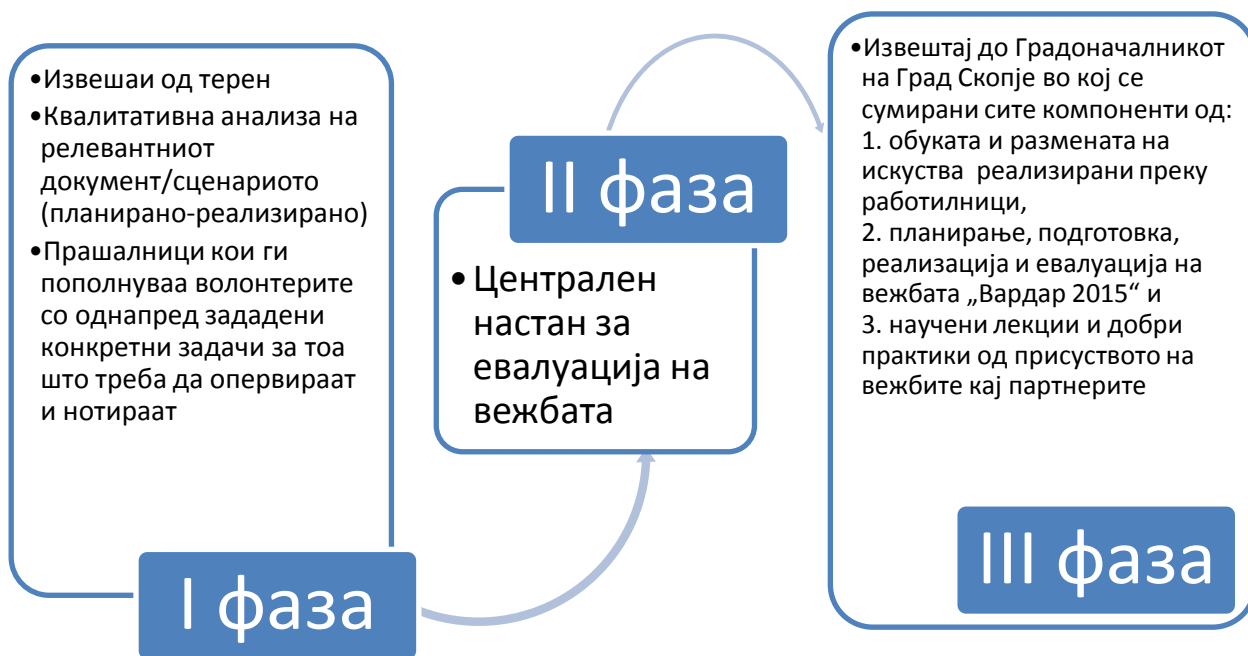
2. Информирање на граѓаните за опасноста од поплави и нивно системско (планирано) вклучување во активностите на надлежните служби. Ова е особено битно поради фактот дека не постои координирана соработка помеѓу локалните и националните авторитети со населението. Во овој дел, идејата на вежбата оди во насока волонтерскиот ангажман и структура да го најде своето место во операциите за справување со поплави, севкупно во операции од вонреден карактер предизвикани од природни катастрофи, како дополнување на соработката помеѓу граѓаните и релевантните професионални структури на локален план, предвидена со сите националните и локалните стратегии од областа.

Целите на вежбата, повторно тесно поврзани со очекуваните резултати, се однесуваат на:

- Проверка на соодветноста на акцискиот (оперативниот) и на логистичкиот дел од *Планот за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи* (2010), а особено на делот кој се однесува за справување со поплави при одговор од (нај)комплексна структура на локално ниво. Воедно проверката се однесува и на другите стратегиски и други релевантни документи кои ја регулираат областа. Во овој дел, особено е битно да се детектираат проблемите кои произлегуваат од делегирањето и совпаѓањето на надлежностите (субординацијата) и проблемите кои се јавуваат непосредно на терен.
- Подигање на оперативниот капацитет за заштита и справување од поплави на локално ниво.
- Обука на раководниот и на извршниот дел од персоналот за ефикасно вршење на задачите за време на операциите за справување со поплави.
- Подборување на можностите на локалните капацитети за справување со поплави и подигање на степенот на обученост на локалните власти за раководење, планирање, организирање и извршување на специфични операции.
- Проверка на степенот на соработка и интероперабилност (интероперативност) помеѓу учесниците во вежбата во рамките еден интегриран систем, односно нивната ефикасност за дејствување во согласност со сценариото за справување со поплави и според сеопфатноста во реакцијата на сите инволвирани субјекти. Тоа е адресирано на соработката и координацијата помеѓу градските служби на Градот Скопје, општините кои партиципираат во ЛГУР и другите релевантни институции вклучени во системот за заштита од поплави.
- Прикажување на лице место на најдобрите практики пред партнерите во проектот АХЕЛУС, што на еден начин отвора можност за интегрирање на одредени добри практики применети на останатите вежби во рамките на проектот и/или препорачани од страна на партнерите.

6 РЕЗУЛТАТИ ОД ЕВАЛУАЦИЈАТА

Во евалуацијата доминира квалитативниот пристап, со користење на различни методи и извори (интервју, набљудување, анализа на содржина и попис на постоечките релевантни документи). Во иднина, особено за делот кој се однесува на евалуацијата на вежбата, треба да се применат искуствата на ЕУ и на релевантните агенции на ООН, кои се потпираат на развиена методологија и утврдени стандарди и инструменти за евалуација на оперативните активности кои се однесуваат на трите фази на вежбата: планирање, подготовка и реализација и каде евалуацијата ја подразбира нејзината четврта фаза. Параметрите за евалуација треба да бидат собрани на систематизиран начин и со што е можно повеќе мерливи (емпириски детерминирани) вредности. Собирањето на податоците треба да биде од сите субјекти и фактори кои имаат придонес во реализацијата на активностите и да се базира на нивните ставови и перцепции. Вклучувањето на науката, со ангажманот на техничките експерти од академската заедница во случајот со Градот Скопје, овозможи набљудувачите (волонтерите) на процесот на имплементација на вежбата да имаат јасна претстава што треба да опсервираат и да забележат, според јасно утврдени критериуми и прашања.

Приказ 1: Процес на евалуација на вежбата „Вардар 2015“ и на улогата на Градот Скопје во рамките на проектот „АХЕЛОУС“

Доколку се отвори можност за „follow-up“ фаза на проектните активности, добро е да се постават стандарди за евалуација на активностите (тоа особено важи за теренската вежба) со креирање на форми/матрици за евалуација. Тоа е битно за да можат и други лица, делумно различни од тие што учествуваа во проектните активности, да се вклучат и да се одржи степен на континуитет и компатибилност со претходните. Исто така, собраните податоци ќе бидат многу битни за да може да се вклучи науката и со своите методи и мерки да придонесе за подобро презентирање на резултатите и давање на проценки и препораки, особено значајни за подготвителната фаза.

6.1 Релевантност

Проектот, чија цел е фокусирана на справување со поплави, кореспондира со задоволувањето на потребите на граѓаните, со приоритетите и со интересите на локалната власт вградени во стратегиите и политиките на Градот Скопје за заштита на населението и заедницата од природни непогоди. Од тие причини проектот беше препознаен како релевантен за локалните власти на Градот Скопје и од релевантните чинители во локалната структура за управување со кризи, заштита и спасување и доби широка поддршка во процесот на аплицирање и при неговата реализација.

Во рамките на поднесувањето на апликацијата за проектот, како и во текот на целиот проект, од страна на носителите на активностите за справување со поплави во рамките на организационата структура на Градот Скопје (пред сè тоа се однесува на ЈП „Водовод и канализација“ и на Бригадата за противпожарна заштита на Градот Скопје), експертската заедница и од претставниците на централните органи (ДЗС и ЦУК) кои соработуваа и беа навремено информирани за проектните активности, се констатира дека повеќе од неопходна и добредојдена е партиципацијата на Градот Скопје во еден оваков проект, како дел од програмата поврзана со Европскиот механизам за цивилна заштита. **Тоа е особено важно бидејќи Градот Скопје, како претставник на институциите на локалната самоуправа е прва институција која досега користела средства од програмата ЕСНО на Европската комисија.** На тој начин Градот Скопје, како претставник на локалната самоуправа, доби силна референца од областа на цивилната заштита и кризниот менаџмент на европско ниво.

Како кај нас, така и кај другите партнери, пристапот во рамките на **проектот отиде малку подалеку од аспект на територијалниот опфат, односно од тоа што би требало да вклучи локалната структура (на Градот Скопје), во услови кога истата има капацитети да се справи со поплави. Така, за време на промоцијата на активностите и на координацијата на вежбата „Вардар 2015“ беа вклучени институции и органи за кои сметавме дека се релевантни и дека е добро претставниците на истите непосредно да ги видат капацитетите на опремата и средствата и способностите/вештините на човечкиот потенцијал во структурата за справување со**

поплави на Градот Скопје. На почетоците на проектот се создаде локална точка/група за управување со ризици (ЛГУР) на територијално ниво, со вклучување на општините Илинден, Зелениково и Петровец, со цел да ги интегрира во една целина институциите, органите и нивните капацитети, т.е сите чинители чија надлежност е справување со ризиците од поплави. Тоа, како насока која ја следеа и другите партнери во проектот, беше сторено заради фактот што тие општини како и Градот Скопје се директно засегнати од поплавите предивикани од реката Вардар и од нејзините притоки во рамките на Скопската Котлина. **Како резултат на формирањето на ЛГУР се отвори можност експертите за цивилна заштита да можат да разменуваат идеи и да градат активен дијалог.** На ниво на активностите во проектот, формирањето на локалната мрежа прогресираше со реализација на пет вежби во форма на модули на теренски вежби за цивилна заштита и завршна вежба за процедурите за валидација која се одржа во Виченца во октомври 2015 година. Во вежбата „Вардар 2015“ беа вклучени сите капацитети на Градот Скопје за справување со поплави, но и останати институции и органи кои според локалните стратегии и планови се вклучени во системот. **Градот Скопје организираше импресивна вежба, многу високо оценета од сите партнери во проектот, во која беа вклучени повеќе од 200 луѓе, вклучително и 50 волонтери од Факултетот за безбедност и од Институтот за безбедност, мир и развој од Скопје, со јасно дефинирани улоги и задачи.**

Многу побитно е тоа што Градот Скопје, односно неговите експерти за цивилна заштита и другите лица вклучени во Штабот за заштита и спасување на Градот Скопје добија можност непосредно да разменуваат искуства и преку организацијата на вежбата „Вардар 2015“ ги покажаа своите способности и капацитети за справување со поплави пред граѓаните како и пред странските партнери од шест земји.

Можностите добиени со членството и партиципацијата во активностите на Европскиот механизам за цивилна заштита овозможува поддршка во ситуации кога локалните, регионалните и националните капацитети немаат искуства и решенија за справување со вонредните и кризните состојби. Во тој дел, механизмот нуди можности за користење на неговите придобивки преку размена на искуства и информации, користење на системите за рано предупредување, непосредно и брзо воспоставување на видео конференциска врска, одржување на редовни и вонредни состаноци, размена на експертиза итн.. Дополнителните состаноци, кои би можеле да произлезат од воспоставена мрежа помеѓу партнерите, се силна основа за аплицирање на идни проекти и за интегрирање на одредени искуства во локалните политики и стратегии во пресрет на критичниот период кога партнерите се највеќе засегнати од ефектите на поплавите.

Степенот на релевантност на проектот зависи од степенот на прифаќање и усвојување на резултатите од проектот од локалната структура и од граѓаните. Сепак, во овој дел претставниците на ЛГУР недоволно и во не така голем обем се вклучија во

проектните активности. Причините се субјективни и објективни, па затоа опстанокот на локалната мрежа за справување со поплави (т.н. ЛГУР) ќе претставува иден предизвик.

Секако, релевантноста на проектот може да се согледа во продуцирањето на превентивни активности за справување со поплави преку планирање, подготовка, реализација и евалуација на оперативна вежба, преку размената на знаења и искуства и преку градењето контакти во рамките на партнерската мрежа.

6.2 Ефикасност

Ефикасноста се базира на **доброто познавање на капацитетите (на луѓето и на опремата) и на макро и мецо структурните делови од страна на раководните лица на Штабот за заштита и спасување**. Тоа овозможува брза и ефикасна комуникација и субординација, ослободена од бирократските бариери. Доколку Штабот за заштита воведо системи со технологија за рано предупредување и мерки за мобилизација на помошта пред давање на тревога, тогаш времето за реакција ќе биде минимално. Ефикасноста со вклучување на можностите и капацитетите на Европскиот механизам за цивилна заштита, намалувајќи ги административните фази за воспоставување на соработката и брзината на распоредување на силите, треба да покаже дека е подобра во однос на класичната билатерална соработка или ограничена (на неколку држави) меѓународна соработка.

Резултат бр.1

Индикатор на анализа	Коментари	Степен на ефикасност
Штабот за заштита и спасување доби дополнителни вештини и способности ⁹ стекнати за време на планирање, подготовка и реализација на комплексна вежба за справување со поплави	За време на вежбата „Вардар 2015“ раководната структура на Штабот за заштита и спасување ги реализираше сите насоки и планови предвидени со сценариото.	Многу висок

Во рамките на активностите за промоција на проектните активности, а особено во активностите кои се однесуваат на реализацијата на вежбата „Вардар 2015“ отсутваше повисок степен на соработка со претставниците на локалната група за управување со ризици (ЛГУР). Овој феномен беше присутен и кај другите партнери, кои исто и градот заради целите на проектот формираа сопствени ЛГУР. Во случајот со Градот Скопје и во

⁹ Мерливоста на овој индикатор е врз основа на перцепцијата и впечатокот на внатрешните експерти на Градот Скопје, како и на изнесените ставови и анализи на експертите од локалните и меѓународните партнери вклучени во проектот.

контекст на националните случувања при справувањето со поплави оваа појава е малку парадоксална, од причина што при поплави и при други непогоди Градот Скопје испраќа свои сили за заштита и спасување без притоа да има било каков договор за соработка и за формирање на конкретна структура. Од друга страна, соседните општини на Градот Скопје (општините коишто се наоѓаат во Скопскиот регион) треба многу да се интересираат за активностите на градот и да го пронајдат својот интерес. Ова е особено важно бидејќи според досегашните искуства Градот Скопје има можности и капацитети да пружи помош и да распореди сили на територијата на целата држава и во меѓународни рамки. Овој концепт е нотриран и е составен дел од Рамковните спогодби на ООН – од Хјого (2005-2015) и новата од Сендаи (2015-2030).

Резултат бр.2

Индикатор на анализа	Коментари	Степен на ефикасност
Претставниците на ЛГУР немаат јасно изразена воља ¹⁰ да соработуваат и да одржуваат контакти во рамките на групата	Треба да се поттикне комуникација со претставниците на ЛГУР преку активно вклучување во активностите на градот или преку организирање на заедничка вежба каде ќе се добие можност за заедничко презентирање на капацитетите и способностите за справување со поплави.	Умерен

6.3 Ефективност

Ефикасноста на локалната структура за справување со поплави се заснова на неколку клучни аспекти:

- i) достапност на финансиските средства за развој, одржување и наградба на капацитетите за заштита и спасување (кои директно се рефлектираат на опременост и времето за првична реакција) и на квалитетот (стручност, професионалност, обученост итн.) и квантитетот на човечкиот потенцијал вклучен во структурата.
- ii) имплементација на активностите (прилагодена според усвоениот буџет наменет за заштитата и спасувањето), распоредот (динамиката) на активностите и задачите

¹⁰ Мерливоста на овој индикатор е врз основа на пројавениот (не)интерес за присуство на активностите за промоција и реализацијата на активностите предвидени со проектот, како и на изнесените ставови од страна на претставниците на партнерите вклучени во ЛГУР.

iii) врквата со механизмите за управување на процесите и активностите (поврзани со координација, субординација, почитување на насоките дадени во стратегиските документи итн.)

Имајќи предвид дека помалку од 0,1% од буџетските средства на Градот Скопје се одвојуваат за опремување на капацитетите за заштита и спасување, а воедно респектирајќи ги напорите на градот во последните 5 години да инвестира во сопствени средства (опрема и материјали), врз основа на научени искуства на градот му се препорачува да инвестира во опрема која пред сè е компајбилна со постоечката и која е интероперабилна во однос на можностите и обученоста на персоналот при нејзина употреба и на стандардните оперативни процедури дефинирани со акцискиот дел од планот.

Ефикасноста, во услови кога при справување со поплави е неопходно воспоставување на соработка на градот со партнери внатре (општини во Р.Македонија, ДЗС и ЦУК) или на меѓунаордно ниво, ќе биде уште поголема доколку во холистичкиот припад се однапред познати техничките, логистичките, правните и финансиските предуслови од заедничката партиципација во активностите. Тоа е особено важно доколку градот не така често користи странска помош во справувањето со кризите и катастрофите.

Ефикасноста на локално ниво, во однос на времето на реакција, е мерлива доколку силите за справување со поплави бидат распоредени на критичните точки за помалку од половина час. Според истата проценка, силите треба за помалку од еден час веќе да бидат оперативни и да дејствуваат, со можност да бидат мобилни и да регулираат на дополнително „отворени“ критични точки.

6.4 Влијание

Влијанието на имплементацијата на можностите и на капацитетите на Европскиот механизам за цивилна заштита може да се намали преку систематско намалување на административните пречки. **Искуството со овој проект покажа дека Градот Скопје има силна административна (Секторот за меѓународна соработка) и оперативна (Штабот за заштита и спасување со сите институции кои влегуваат во неговиот состав) структура која може да одговори на предизвикот, т.е. може да партиципира во европскиот механизам, да ги користи неговите можности за помош и обуки, да биде во позиција да ги презентира сопствените и да разменува искуства и знаења и слично.**

6.5 Одржливост

Одржливоста на проектните активности е можна преку следниве можности:

- **Практикување на сценариото како динамичен модел за увежување на способностите и можностите на Градот Скопје за справување со поплави.** Вежбовниот модел, со оглед дека предвидува распоредување и интервенција на две точки долж течението на реката Вардар, суштински се разликува од досега спроведените вежби.

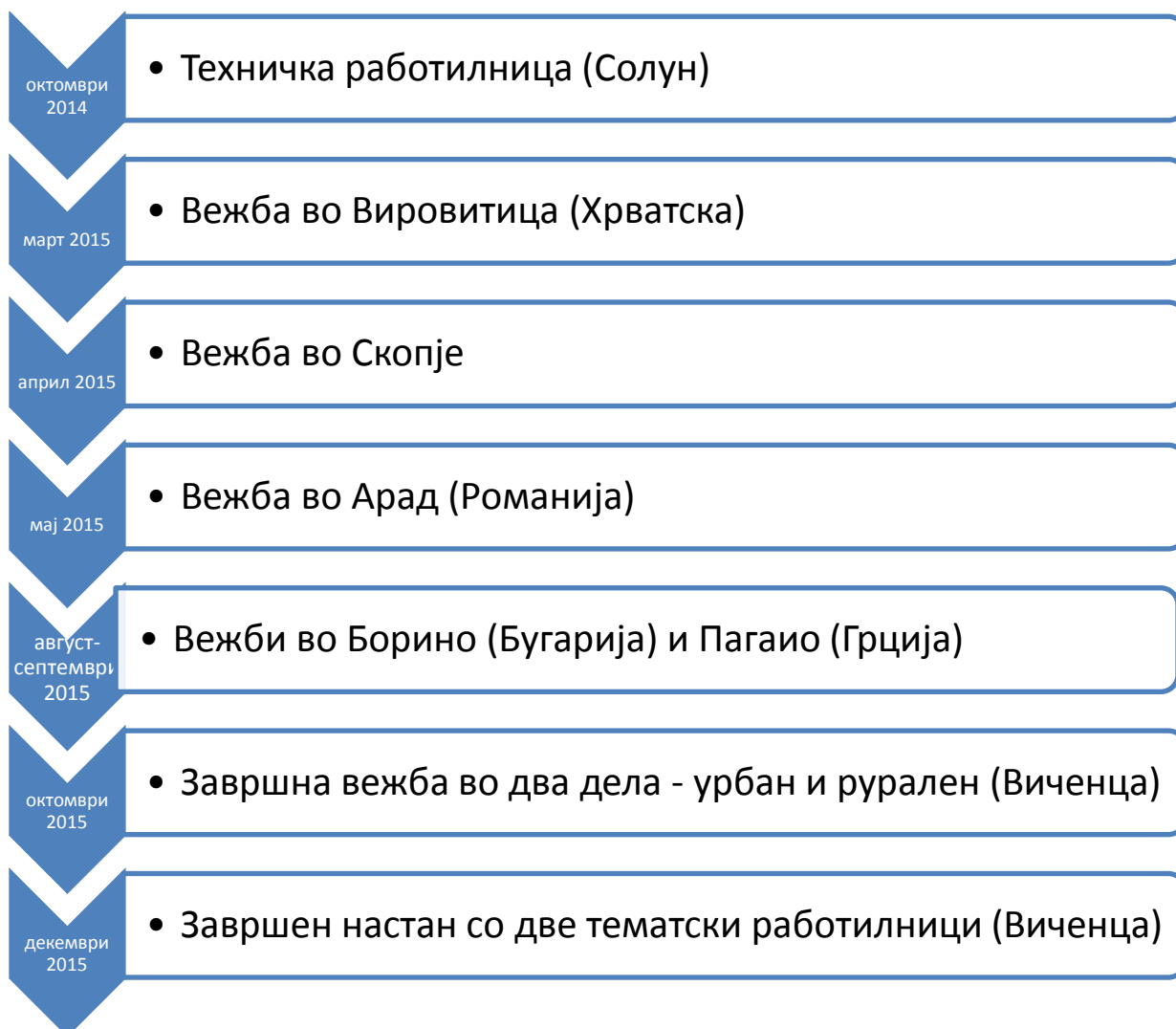
- **Искуството во учеството на Градот Скопје е силна референца и можност градот да делегира оперативни сили во рамките на капацитетите на Европскиот механизам за цивилна заштита.** Притоа ќе се формира база/точка со сили кои три години ќе бидат оперативни заедно со земјите кои се членки на Европскиот механизам за цивилна заштита (Подетално види 8.1), а ЕУ ќе вложува во делегираните сили преку нивно дообучување, доопремување и покривање на 85% од транспортните и логистичките трошоци како трошоци за нивно распоредување на критичките точки каде делегираните сили ќе бидат испратени. Само во првите неколку седмици по стапувањето во сила на Одлуката¹¹ на Европската комисија во октомври 2014 година, пет земји во **Европскиот центар за справување со вонредни ситуации** (EERC) регистрираа пет различни капацитети за справување со вонредни ситуации. Според најавите, до крајот на 2015 година беше предвидено дополнителни 32 модули да станат дел од Европскиот центар за справување со вонредни ситуации. Во овој дел, како најрелевантна институција која има реални можности за учество во некој од модулите е идентификувана Бригадата за противпожарна заштита на Градот Скопје.
- **Искуството на Градот Скопје со учеството во проектот „АХЕЛОУС“ е силна референца за учество во други проекти од истата програма и во други програми финансирани од ЕУ.** Тоа отвора можност за промоција на човечките и техничките капацитети на Градот Скопје во областа на цивилната заштита, но и за сериозно партиципирање на внатрешните и надворешните експерти во кластери (на ЕУ и ООН) специјализирани за прашања од областа на цивилната заштита и кризниот менаџмент.

¹¹ Commission Implementing Decision of 16 October 2014 laying down rules for the implementation of Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council on a Union Civil Protection Mechanism and repealing Commission Decisions 2004/277/EC, Euratom and 2007/606/EC, Official Journal of the European Union, 6.11.2014 L 320/35.

7 НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ

Основа за научените лекции главно се следните активности:

- Техничка работилница одржана во Солун како координативна работилница каде екпертите од сите партнери имаа можност да ги презентираат своите локални структури, искуства и научени лекции за справување со поплави.
- Шест тестирања на оперативни модули (теренски вежби) каде партнерите во рамките на своите ЛГУР ги презентираа вештините и капацитетите за справување со попови според однапред креирано сценарио.
- Две тематски работилници наменти за јавната администрација и екпертите од областа на цивилната заштита каде се говореше за добрите практики во справувањето со попови, за воведените нови решенија и технологии и за искуствата стекнати од други европски проекти од истата област.

Приказ 2: Динамика на обуката, размената на искуства и на оперативните активности во рамките на проектот „АХЕЛОУС“

На работилницата во Солун координаторот (Општина Виченца) во пресрет на планирањето на вежбите на сите партнери особено им го нагласи **недостатокот на организација и координација во рамките на системот за цивилна заштита на територијално ниво**, како сериозен фактор со кој се има соочено Општина Виченца низ годините и кој влијае врз ефикасноста на локалните сили за справување со поплави. Покрај тоа, координаторот во текот на целиот проект, имајќи ги предвид сопствените искуства кои доведоа до повремено и целосно колабирање на локалниот систем за цивилна заштита, при креирањето на сценаријата за тестирање на вежбите (оперативните модули), постојано ни потенцираше да внимаваме и да ги земеме предвид нивните лоши искуства настанати од неефикасните заеднички процедури при справувањето со поплави, но и од отсуството на меѓусебна комуникација и координација на надлежните служби. Ние како тим, ги земавме предвид наведените препораки кои беа особено корисни при креирањето и изведувањето на оперативната вежба „Вардар 2015“.

Кај повеќето партнери се покажа дека постојат развиени вештини за кризна комуникација и дијалог со населението. Лицата вклучени во штабовите за заштита и спасување или во слични тела од иста намена со висок степен на интеракција реагираа ефикасно за да можат навремено и прецизно да ја информираат целокупната јавност зафатена со ефектот на поплавите. Отсуството на добро конципирана комуникациска стратегија за дијалог со населението и јавноста во целина, како и ненавременото постапување во операциите за заштита и спасување, може да доведе до губење на легитимитетот на локалните власти. Користењето на социјалните медиуми (Официјалниот Веб портал на Градот Скопје, како и официјалните Facebook и Tweeter профили на градот) може само да ја подобрат информираноста и да ги подобрат психосоцијалните аспекти на управувањето со кризи. Секако, комуникацијата со медиумите треба да се одвива преку формални соопштенија на ПР службата на градот во координација со Штабот за заштита и спасување, со обрнување на посебно внимание на отсуството на соодветна култура и обука на новинарите за известување при кризни ситуации.¹²

За време на подготовката, координацијата и реализацијата на вежбата „Вардар 2015“ се доби впечаток дека и покрај тоа што постои формална локална структура за заштита и спасување составена од локални претпријатија и подрачни органи на централните агенции и министерства, некои од раководните лица на релевантните претпријатија, државни и локални институции и органи се стретнаа за прв пат. Сепак, ефектите од реализацијата на вежбата беа импресивни, бидејќи сепак за релативно кратко време (од две седмици) со 4 увежбувања се постигнаа одлични резултати.

¹² Неколку медиуми при известувањето за вежбата „Вардар 2015“ имаа бомбастични наслови, претпоставуваме за да го привлечат вниманието на читателите, но сепак ефектот кој го предвикаа беше вознемирувачки (На пример, „Врие полиција и Брза помош - хеликоптери летаат над Вардар“, „Хеликоптер над Вардар - огромен број полицајци и Брза Помош“, „Булеварите блокирани - Врие од полиција и возила на Брза Помош во скопски Аеродром“, „Што се случува во Скопски аеродром? Врие од полиција и брза помош...“ и слично.

Градот Скопје треба да изгради оперативен центар кој во себе ќе интегрира современи решенија за следење на опасностите и ризиците од природни непогоди на територијата на градот. Тоа подразбира користење на софистицирани решенија кои во голем дел ќе помогнат во процесот на набљудување и следење (**Електронска карта за мапирање на ризици и Систем за рано предупредување¹³**) и во процесот на одлучување (**Систем за поддршка на одлучувањето** во кој ќе бидат вметнати сите расположливи капацитети, нивната локација и нивната достапност).

Исто така, серијата вежби овозможија експертите на Градот Скопје на лице место да ги видат решенијата и средствата со кои другите партнери се справуваат со поплавите.

Слика 1: Поставување на модулarna водена брана (анг. aquadike) - Виченца (Италија)

Слика 2: Автоматска мерна станица за нивото на водотечите со соларно напојување - с. Монтегалда (Италија)

¹³ На територијата на Град Скопје од УХМР преку ЦУК се добиваат податоци од автоматските мерни станици на нивоата на водотечите. Сепак ова е само еден парцијален дел што би требало да го содржи системот за рано предупредување.

Слика 3: Дрон и монитор за следење на операциите за потрага и спасување - с.Монтегалда (Италија)

Слика 4: Подготовка на силите за прифат - Крижница (Хрватска)

Слика 5: Противпожарно возило - Неа Перамос (Грција)

Покрај горенаведените конкретни искуства, во рамките на проектот и врз основа на научените лекции од други релевантни проекти и студии се дојде до одредени констатации.¹⁴ Тие се:

1. Проценката на потребите треба да ги инкорпорираат постоечките податоци и да биде флексибилна.
2. Поплавите не се краткорочни настани.
3. Катастрофи создаваат можности за намалување на ризиците од катастрофи.
4. Економски ранливите категории на граѓани се изложени на најголем ризик од закани по нивниот живот за време на поплави.
5. Клучно е извршувањето на задачите заедно со локалните власти.
6. Клучно е соработката со засегнатото население.
7. Ризикот од појава на болести е основан, но е помал од тоа што вообичаено се нагласува.
8. Клучно за спречување на болестите е да се избегне прекинот на водоснабдувањето и на санитарни услуги.
9. Треба да се направи релевантна процена на степенот на оштетеност на живеалиштата од поплавите, а одлуката за враќањето во домот треба да биде промислена и во консултација со локалните власти или со компетентни експерти, органи и институции.
10. Одлуките за достава/дополнување мора да се донесат внимателно во контекст на нивната цел.
11. Обновата на домовите најдобро се одвива кога истата е под контрола на сопственикот на домот.
12. Пренамената на средствата треба да се третира како последно средство.

¹⁴ Cosgrave, J. 2014, Responding to Flood Disasters: Learning from previous relief and recovery operations, ALNAP Lessons Paper. Достапно на: <http://www.alnap.org/resource/12620>

8 ЗАКЛУЧНИ ПРЕПОРАКИ

Препораките, како интегрален дел на заклучоците, категоризирани се на три нивоа, како:

- Препораки кои се однесуваат на локалната структура за справување со поплави.
- Препораки кои се однесуваат на законската уреденост, т.е. законската рамка за справување со поплави.
- Препораки и насоки до населението за намалување на ризиците и постапување при кризни и вонредни состојби поврзани со поплави.

8.1 Препораки кои се однесуваат на локалната структура за справување со поплави

Во согласност со тоа што претходно беше кажано (Види 6.5), Штабот за заштита и спасување на Град Скопје со партиципацијата во проектот „АХЕЛОУС“ од Европскиот механизам за цивилна заштита доби можност за лична афирмација и промоција во европската експертска заедница од областа на цивилната заштита. Така, со оглед на тоа што беше презентирано за време на вежбата „Вардар 2015“ и во поглед на квалитетот во извршувањето на задачите номинирани во рамките на проектот од страна на експертите на градот, се отвори можност Градот Скопје да регистрира модул за справување со вонредни ситуации. **Од аспект на придобивките од три годишното членување во капацитетите на Европскиот центар за справување со вонредни ситуации (EERC) делегираните сили за заштита и спасување на Штабот добиваат можност да се доопремаат во поглед на средствата и да се дообучат и да се сертифицира тимот, т.е. човечкиот потенцијал.** Модулите кои се предвидени со Одлуката на ЕК¹⁵ се следниве:

- **HCP** (High capacity pumping) – *Модул со голема пумпна моќ*
- **MUSAR** (Medium urban search and rescue) – *Среден модул за претрага и спасување во урбана средина*
- **WP** (Water purification) – *Модул за пречистување на вода*
- **FFFP** (Aerial forest fire fighting module using planes) – *Воздушен модул за справување со пожари кој користи авиони*
- **AMP** (Advanced medical post) – *Напредна медицинска станица*
- **ETC** (Emergency Temporary Camp) – *Времен камп за вонредни состојби*
- **HUSAR** (Heavy urban search and rescue) – *Голем модул за претрага и спасување во урбана средина*

¹⁵ Commission Implementing Decision of 16 October 2014 laying down rules for the implementation of Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council on a Union Civil Protection Mechanism and repealing Commission Decisions 2004/277/EC, Euratom and 2007/606/EC, Official Journal of the European Union, 6.11.2014 L 320/35.

- **CBRNDET** (CBRN detection and sampling) – Модул за *откривање на хемиски, биолошки, радиолошки и нуклеарни средства и за земање примероци*
- **GFFF** (Ground forest fire fighting) – *Теренски модул за справување со пожари*
- **GFFF-V** (Ground forest fire fighting using vehicles) – *Теренски модул за справување со пожари кој користи возила*
- **CBRNUSAR** (USAR in CBRN conditions) – *Модул за претрага и спасување во урбана средина во услови кога има хемиски, биолошки, радиолошки и нуклеарни средства*
- **AMP-S** (Advanced medical post with surgery) – *Напредна медицинска станица со хируршки дел*
- **FC** (Flood containment) – *Модул за спречување на поплави*
- **FRB** (Flood rescue using boats) – *Модул за спасување од поплави кој користи чамци*
- **MEVAC** (Medical aerial evacuation of disaster victims) – *Медицински модул за евакуација на жртви од непогоди*
- **FHOS** (Field hospital) – *Полска (теренска) болница*
- **FFFH** (Aerial forest firefighting module using helicopters) – *Воздушен модул за справување со пожари кој користи хеликоптери*
- **TAST** (Technical Assistance and Support Team) – *Тим за техничка поддршка и помош*

Доколку градот би се одлучил да партиципира во некој од овие модули, државите, односно институцијата која ќе делегира сили, од ЕУ добива финансиска поддршка за:

- ЕУ покрива до 85% од трошоците за транспорт на тимовите распоредени преку Европскиот центар за справување со вонредни ситуации (EERC).
- Средства за надградба на капацитетите за справување со вонредни ситуации во насока да ги направат истите оперативни за распоредување во меѓународне контекст (на име „adaptation costs“) кои можат да бидат до 100% финансирани од страна на ЕУ.
- Средства за сертификација, вклучително и за обука, вежби и работилници, кои се 100% покриени од страна на ЕУ.

Втората препорака се однесува на **промоција на капацитетите на Штабот за заштита и спасување преку презентирање на неговите резултати и активности пред политичките субјекти и медиумите. Резултатите би требало да се користат во корелација со научни истражувања од областа на безбедноста. Штабот за заштита и спасување, и покрај тоа што е ад хок тело, сепак треба да биде специјализирано тело во рамките на единиците на локалната самоуправа. Затоа предлагаме раководната структура (менаџерскиот дел) на Штабот за заштита и спасување да произлезе од посебно одделение за заштита и спасување предвидено со систематизацијата на работните места на Град Скопје. Тоа ќе овозможи да се развијат (најмалку) среднорочни**

стратегии (3-5 години) за опремување на релевантните субјекти на градот од областа на заштитата и спасувањето, за обука и сертифицирање на персоналот и за планирање на вежби и соработка. **Препораките за оперативните сили на штабот се повеќе технички, т.е. се однесуваат на надградба на знаењата и редовно спорведување обуки на персоналот на сите нивоа, како и на доопремување врз база на „bottom-up“ пристап. На тој начин „практичарите“ од Бригадата за противпожарна заштита (како субјект кој користи буџетски пари на градот) и ЈП „Водовод и канализација“ ќе имаат можност непосредно да го планираат опремувањето и обуките врз база на личното познавање на потребите и можностите.**

Третата препорака се однесува на почесто реализирање на комплексни вежби од областа на цивилната заштита и кризниот менаџмент. На тој начин ќе се зајакне и поттикне тимската работа, ќе се изгради припадност кон локалната структура за заштита и спасување и едноставно ќе се потигне вмрежување и неформални контакти помеѓу крајните извршители на активностите – нешта кои се покажуваат како клучни за координацијата и реализацијата на активностите и за градење на безбедносна култура во поглед на заштитата и спасувањето.

8.2 Препораки кои се однесуваат на законската уреденост, т.е. законската рамка за справување со поплави

Проектот започна во време кога основните стратегиски документи *Процената на загозеност на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи* (Службен весник на Република Македонија, бр.11/2008 од 5.9.2008 година) и *Планот за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи* (усвоен на 18-та седница на Советот на Град Скопје, одржана на 11.3.2010 година) не кореспондираа со актуелните прилики - во односно со измените и дополнувањата кои се однесуваат на постоечката инфраструктурата на терен, опремата, материјалите и човечките ресурси. При крајот на проектот, кон крајот на 2015 година, новата проценка, за разлика од првиот пат кога беше донесена со усогласување со Законот за заштита и спасување (2004), беше ревидирана во корелација со Законот за управување со кризи (2005) и со неговите измени.

На тој начин, градот и останатите седум општини од Скопскиот плански регион добија детална проценка на загозеноста и ризиците од околу 1300 страници (од кои 300 страници прилози), а во наредниот период нејзината соодветност, конзистентност и квалитет ќе бидат предмет на анализа. **Претпоставуваме дека една квалитетна проценка, покрај општата идентификација на ризиците и опасностите на еден географски простор, овој пат ќе содржи и емпириска и времески определена рамка во која еден ризик може да биде актуелен и опасен на одреден критичен простор. Томку тоа беше индикативно кај проценката од 2008 година, т.е. недостатокот од емпириски утврдена проценка за појава и опасност од одредени ризици и опасности,**

базирана на теоријата за веројатност, на резултатите од симулираните сценарија, на квалитетивна анализа на студиите на случај и на други методи и техники познати во научните истражувања.

Со оглед дека проектот многу повеќе беше фокусиран на *Планот за заштита и спасување на Градот Скопје од природните непогоди и други несреќи* (2010), на работи кои се однесуваат на неговиот квалитет и целесообразност со теренските и оперативни околности при реална ситуација и при извежување на одредено сценарио. Оттука, **препораките, базирани на анализа на планот и на стекнатите искуства и научените лекции од другите партнери во проектот, се однесуваат на раздвојување на оперативниот и логистичкиот дел на планот од неговната единствена целина, каков што е сега.** Тоа ќе овозможи полесно ажурирање и надградба на планот, особено на логистичкиот дел, кој се однесува на надградба, обновување и замена на одредени материјално-технички средства. Сите овие промени се логични бидејќи материјално-техничките средства се дополнуваат и се заменуваат на годишно ниво со буџетски средства, од проектни фондови и со донации. Оперативниот дел е конзервативен во однос на неговите карактеристики, бидејќи тој се заснова на стандардните оперативни процедури усвоени на национално ниво.

Во однос на планирање, подготовка, реализација и евалуација на вежба за справување со поплави, кај последната фаза (евалуацијата) **битно е да има јасни дефинирани критериуми и параметри вградени во одреден инструмент (прашалник, матрица и сл.) за мерење на успешноста на вежбата во претходните три фази на вежбата.** На тој начин ќе се овозможи независна евалуација – независно од компетенциите на раководните лица во Штабот за заштита и спасување за мерење на квалитетот и ефикасноста на вежбата. **Во таа насока препораките до Штабот за заштита и спасување на Град Скопје е да усвои две форми на прашалници се јавни и достапни на Интернет.**¹⁶ Првиот е за евалуација на внатрешните организациски капацитети и способности од областа на кризниот менаџмент, заштитата и спасувањето, додека вториот е за евалуација на формата на самата вежба (**Прилог 2 и Прилог 3**). Прашалниците се преземени од *Handbook: Evaluation of Exercises* во издание на Шведската цивилна агенција за вонредни состојби (анг. Swedish Civil Contingencies Agency) и адаптирани на нашите локални околности.

8.3 Препораки и насоки до населението за намалување на ризиците и постапување при кризи и вонредни состојби поврзани со поплави

Како **критични точки** на територијата на Градот Скопје со потенцијални ризици од поплави идентификувани се деловите од градот кои се наоѓаат на ниска надморска

¹⁶ Swedish Civil Contingencies Agency 2011, *Handbook: Evaluation of Exercises*, Danagårds Grafiska AB, Karlstad, Sweden. Достапно на: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/25885.pdf>

висина, во близина на река или под нивото на одреден насип кој штити од поплави или брана на одредена водена акумулација. Исто така, карактеристично за урбаната зона со развиена комуникациска мрежа, точки на поплавување можат да бидат (како што се покажа во практиката) ниските делови од сообраќајната инфраструктура (подвозници и сл.) заради отсуство и/или недоволен капацитет на инфраструктурата за одвод на атмосферските води.

Со оглед дека населението и месните заедници немаат просторни и финансиски можности за чување на **материјали и опрема за заштита од поплави**, сепак се препорачува користење на импровизирана опрема за итна заштита од водата која пред сè е лесно достапна и ефтина (вреќи со песок, дрвени штици, пластични покривачи и трупци).

Ако поплавата е неизбежна, не треба да се поставуваат вреќи со песок околу зградата или куќата за да ја држат водата надвор од визбите/подрумите. Водата која протекува надолу, под вреќите, или онаа која ќе се искачи над вреќите може да се собере околу сидовите во визбата или под подот, создавајќи притисок кој може да ги оштети сидовите и да ја издигне целата визба/подрум. Во најголем број случаи, подобро е на водата да ѝ се дозволи слободно да влезе во поземните делови на објектот или истите да се наполнат со чиста вода доколку е веќе очигледно дека тие простории ќе бидат поплавени. Ова ќе го изедначи притисокот на водата надвор од сидовите на визбата/подрумот и со тоа ќе се избегне оштетување на темелите на објектот.¹⁷

При поплава, во ситуации кога веројатноста за нејзино настанување е голема и кога времето дозволува навремена реакција, т.е. кога има функционален систем за рано предупредување и/или кога локалната власт (штабовите и органите формирани од страна на општините за справување со поплави) навреме го известат населението за ризиците и опасноста од поплави вклучено и за локациите кои би биле зафатени и во кој обем, на населението треба да му се дадат одредени насоки за превенција и за намалување на штетата. Тоа подразбира:

- Населението навреме да се обезбеди со пакувана вода за пиење и со пакувана храна, лекови и средства за хигиена и дезинфекција (за спречување појава и ширење на епидемии) сместени во водотпорна амбалажа. Препорачливо е овие средства и намирни да можат да му служат на лицето најмалку 72 часа.
- Да се преместат главните домашни уреди и другите важни предмети на повисоките спратови од куќата или зградата.
- Да се исклучат сите електрични уреди кои не можат да се преместат, но без допирање ако истите се водени и се наоѓаат во вода.

Мерки и обврски при евакуација во случај на поплава

Ако по укажување на надлежна институција (Штабота за заштита и спасување и други општински и месни тела формирани за управување и координација на активностите

¹⁷ Центар за управување со кризи 2009, Систем за управување со кризи: Прирачник за граѓаните, Скопје, 2009.

за справување со поплави) треба граѓаните да го напуштат домот и привремено да се преселат (евакуираат) на друга безбедна локација, има неколку работи кои треба да се запомнат и да се направат.

Доколку **евакуацијата е најавена и очекувана**, треба да се преземат следните мерки и активности:

- Да се следат инструкциите и советите од надлежните државни и локални институции.
- Евакуацијата треба да се одвива брзо, а доколку се јасно прецизирани местата за евакуација треба да се отиде таму и никаде на друго место. Тоа посебно е важно за регистрирањето на лицата кои биле евакуирани. Податоците за истите треба да уредно регистрирани и достапни на сите релевантни институции (пред сè на Црвениот Крст и полицијата) кои прават прифат на лицата и кај кои можат да се обратат нивните пријатели и роднини.
- Лицата кои се евакуираат треба да ги следат наведените и означени сигурносни рути за евакуација и не треба да се бараат пократки патишта. Секако, од помош би било претходно запознавање со рутите, пред да треба да се патува по нив (Тоа е можно преку навремена дистрибуција на флаери со јасно прецирирани насоки што треба граѓаните да прават во случај на поплава).
- Ако се дадени насоки да се затвори водата, електриката и греењето пред да се замине од дома, тоа треба да биде сторено.
- Во случај да е потребна вода или електрична енергија, треба да се побара информација од надлежните локални институции, од радио или ТВ станиците, каде има организирано сместување и храна во случај на итни потреби.
- Пред заминување домот треба да се затвори и заклучи.

За да се пречи самоволно однесување на граѓаните и да се избегне и намали штетата од поплавите, во насока на намалување на ефектот од поплавите (кој се однесува на можностите од евентуални човечки жртви и предизвикување материјална штета), локалните власти треба на годишно или евентуално на двегодишно ниво да организираат и да спроведуваат вежба евакуација со граѓаните во случај на поплава или на друга елементарна непогода.

Доколку се работи за **итна евакуација**, пред напуштање на домот треба да се преземат следните мерки и активности:

- Во случај да е потребна вода или електрична енергија, треба да се побара информација од надлежните локални институции, да се следат инструкциите дадени на радио или ТВ станиците, особено треба да се следат информациите каде има организирано сместување и храна во случај на итни потреби итн..
- Пред заминување домот треба да се затвори и заклучи.
- Предметите од заедничките отворени простории и од дворот треба да се внеса во внатре во заедничките затворени простории и во домовите и треба да се прицвстат

на местото каде што се наоѓаат. Ова се однесува на намештајот надвор од домот, на кантите за ѓубре, на градинарските и на други алатки, како и на сите други подвижни објекти кои би можеле да бидат однесени од надооѓачките води, а воедно и да преставуваат проблем и опасност за силите за заштита и спасување.

- Сите електрични уреди или опрема која не може да се помести треба да бидат исклучени, но не смеат да се допираат доколку лицето кое има намера тоа да го стори е наводенето или се наоѓа во вода.
- Сите прозорци треба да бидат затворени, а сите врати треба да бидат заклучени.

Лицата кои ќе пристапат кон евакуација со автомобил или пешки своеволно (т.е. на начин кој не е организиран од институциите и од органите на локалната структура за заштита и спасување), покрај тоа што треба да бидат крајно внимателни, треба да ги земат предвид следните препораки:

- Да се тргне што е можно порано за да се избегне можноста да се биде заробен и блокиран од поплавените патишта.
- Да се биде сигурен дека има доволно гориво во автомобилот.
- Да се следат препорачаните рути.
- Додека се патува, треба да се слуша радио за да можат да се слушнат дополнителните информации и инструкции од локалните власти.
- Да се внимава на потопени или оштетени патишта, скршени канализациони цевки или цевки за довод на вода, налегнати или паднати кабли за довод на електрична енергија и паднати или нестабилни дрва и објекти.
- Да се обрне внимание на подрачјата кои реките или потоците можат ненадејно да ги потопат. Затоа, препорачливо визуелно да се следи состојбата додека се вози. Тоа особено се однесува при возење низ патишта кои се под нивото на нивното окружување и при преминување на мостови.
- Не смее да се преминуваат потоци или водени бари освен ако не прецизно јасно и сигурно дека нивото на водата не е над колената на возачот или е пониско од висината на автомобилска гума. Понекогаш водата може да ги покрие мостовите или делови од патот. Ако тоа е единствена опција или ако постојат аргументи при направена безбедносна проценка дека треба е да се премине на другата страна на поплавениот пат или мост, возилото треба да се управува со прва или втора брзина и да се пополека за да се избегнат бранови преку кои водата би можела да влезе во моторот на возилото и на тој начин да предизвика негово запирање. Исто така, кочниците можеби нема да работат како што се очекува откако тркалата на возилото биле под вода. Откако ќе се пристигне на суво, кочниците треба да се притиснат неколку пати за да може нивната функционалност да се врати во првобитната состојба. Во случај на поплава, ако треба да се преминува преку поплавени патишта, за транспортни потреби не би требало да се употребуваат мотори или други транспортни средства на две тркала.

Мерки и активности кои се преземаат по поплава

Мерките и активностите кои се преземаат по поплава имаат практичен, но многу повеќе хуманитарен, физиолошки и хигиенски карактер. Тие се следните:

- Не треба да се употребува свежа вода (од славини, од буриња и слично) ако дошла во контакт со водата од поплавата.
- Водата треба да се тестира дали е хемиски и бактериолошки исправна. Бунарите треба да се испумпаат и водата треба да се тестира пред пиење.
- Не треба да се посетуваат поплавените региони за да не се намали оперативноста на силите за справување и за да не се пренесе некоја епидемија коај вообичаено се развива на зафатените подрачја.
- Не смее да се ракува со електрична опрема приклучена на системот за довод на електрична енергија додека е водена. Електричната опрема треба да се провери и исуши пред повторно да се употребува. но треба да има и официјална потврда од операторот за дистрибуција на електрична енергија дека мрежата е исправна и дека е ставена повторно во функција.
- Во затворените простории треба да употребуваат светлосни уреди кои користат батерии или соларна енергија, а не светло кое се создава со согорување на запаливи течности. Внатре, во зградите и во другите затворени простории, може да има запаливи материјали.
- Прекинатите електрични линии или водоводни цевки треба да се пријават на надлежните.
- Потопените соби и други простории во внатрешноста на домот треба да се истријат со топла вода и сапун или со специјални средства за дезинфекција. Особено внимание треба да се обрне на површините што доаѓаат во контакт со храна и каде што се чува храната – маси, полица, фрижидери, шпорети и слично. Истото се однесува и на местата каде што си играат децата. Потоа, сè треба да се исплакне со половина чаша белило (варикина) за алишта растворена со четири литри вода.
- Треба да се исперат сите чаршави и облека во жешка вода и потоа да се исушат. Најдобро е да се исфрлат предметите што не можат да се исперат дома или на хемиско чистење, какви што се: постелите, намештајот со ткаенини и друго. Ако веќе мора да се задржат таквите предмети, треба да се исушат на отворено (на сонце) и потоа треба да се поминат со средство за дезинфекција. Ќилимите треба да се исчистат со апарати на пара или да се исфрлат.

Прилог 1: Динамика на вежбата

Време	Носител на активноста
10.30	<ul style="list-style-type: none"> – СВР Скопје поставува полициски службеници кај црквата, на раскрсницата под мостот, и на трим патеката во непоредна близина на точката Б и го регулира сообраќајот за непречено пристигнување на учесниците на лице место. – Комбето на Црвениот крст се спушта под мостот кај точката А и го врзува чамецот за држачот на скалите (гелендер).
11.00	<ul style="list-style-type: none"> – Началникот на Штабот за заштита и спасување на Град Скопје дава знак за тревога од поплава на локација во Општина Аеродром (<u>Точка А</u>) и се упатува на локацијата одредена за штабот (НЦ). – Волонтерите се распоредуваат на означените точки, на начин на кој нема да го попречуваат пристигнувањето на силите за заштита и спасување. – Преставниците од ЦУК, ДЗС, АРМ и од проектот АХЕЛУС се упатуваат на местото означено за нив. – Загрозените лица (6 припадници од Црвениот крст облечени во цивилна облека) се упатуваат на <u>точката Ц</u>. – Едно возило на Службата за итна медицинска помош се распоредува во непосредна близина на црквата и истото е достапно на повик на тимовите на Црвениот крст.
11.00-11.15	<p>Конвој на силите за справување со поплави се упатува кон точката А со следниот распоред на возилата:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Возило 1: Камион на ЈП Водовод и канализација со полнети вреќи. – Возило 2: Моторно возило на ЈП Водовод и канализација (со 1м³ песок и 100 празни вреќи) и со прикачена пумпа за испумпување на прелеаната вода на локацијата. – Возило 3: Скип на ЈП Паркови и зеленило. – Возило 4: Минибус на ЈСП со вработени од ЈП Паркови и зеленило и ЈП Комунална хигиена кои веднаш ги преземаат вреќите од камионот со вреќи и започнуваат со градење на насипот. – Возило 5: Возило на Пајак службата (ЈП Градски паркинг) кое ги транспортира трите чамци до точката А и ги спушта во вода. – Возило 6: Цип со тимот 1 на Бригадата за противпожарна заштита (3 члена) кој веднаш се подготвува за прифаќање на загрозените лица. – Возило 7: Цип на Црвениот крст со 4 члена на тимот за спасување на вода, 2 члена на медицинскиот тим и 10 елечи за спасување кои веднаш се подготвуваат за влегување во чамец за спасување. – Возило 8: Амбулантно возило со Тимот 1 на Црвениот крст. – Возило 9: Комбе на Црвениот крст со <u>шатор за тимот 1 на Црвениот крст (Тимот 1 го мести шаторот)</u>. – Возило 10: Амбулантно возило на Службата за итна медицинска помош.
11.15-11.30	<p>Започнува спасувањето на загрозените лица од точката А кон точката Ц по воден пат. Спасувањето се врши во четири наврати, според следниот</p>

	<p>распоред:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Првиот пат кон точката Ц се пренесуваат тимот за спасување на вода на Црвениот крст (4 члена), медицинскиот тим од Црвениот крст (2 члена) со 1 носилка и 2 члена од тимот 1 на Бригадата за ПП заштита кои управуваат со чамецот. <u>Медицинскиот тим и 1 припадник на Бригадата за ПП заштита остануваат на точката Ц сè до третата евакуација. Медицинскиот тим додека е на точката Ц ги подготвува загрозените лица за пренесување (им пружа помош и ги облекува во алуминиумски термо кебиња).</u> На враќање, кон точката А, <u>се евакуираат 2 загрозени лица</u>, од кои едното е во критична состојба и тоа се транспортира на носилка. – Вториот пат <u>се евакуираат 2 загрозени лица.</u> – Третиот пат <u>се евакуира 1 потешко повредено загрозено лице на носилка</u> (кое претходно се подготвува за транспорт од страна на медицинскиот тим) и 1 загрозено лице. – Четвртиот пат се евакуира <u>медицинскиот тим и 1 припадник на Бригадата за ПП заштита.</u> <p>Цело време додека трае евакуацијата на загрозените од точката Ц, тимот 1 на Црвениот крст со поддршка од тимот 1 на Бригадата за ПП заштита врши прифаќање на евакуираните лица и нивно згрижување.</p> <p>За потешко повредените лица, Црвениот крст ги повикува возилата/гимовите на Службата за итна медицинска помош да ги преземат и да ги транспортираат до најблиската здравствена установа.</p>
11.40	<p><u>Кон точката Д се упатуваат 4 загрозени лица</u> (од Бригадата за ПП заштита облечени во цивилна облека).</p> <p>Даден е знак за опасност од поплава на точката Б (која според сценариото се наоѓа на 400-500м низводно, а во реални услови би се наоѓала на 4-5 километри низводно по реката Вардар во подрачјето на Локалната група за управување со ризици). Кон точката Б се упатуваат:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Возило 1: Камсион на ЈП Водовод и канализација носи полнети вреќи на точката Б. – Возило 2: Комбе и минибус со вработените од ЈП Водовод и канализација и ЈСП Скопје кои веднаш ги преземаат вреќите од камсионот и започнуваат со градење на насипот. – Возило 3: Моторно возило на ЈП Водовод и канализација (со 1м³ песок и 100 празни вреќи) – Возило 4: Тимот 2 на Бригадата за ПП заштита (3 члена) се поставува покрај насипот и се подготвува за прифаќање на загрозените лица. – Возило 5: Тимот 2 на Црвениот крст пристигнува <u>со цип</u> со 4 члена за прифат на загрозените. – Возило 6: Комбе на Црвениот крст со шатор за <u>тимот 2 на Црвениот крст (Тимот 2 го мести шаторот).</u>
11.45-12.00	<p>Чамец со 2 члена од тимот за спасување на вода на Црвениот Крст, 2 члена од медицинскиот тим и 2 члена од тимот 1 на Бригадата за ПП заштита се упатува низводно од точката А кон точката Д. На брегот</p>

	<p>остануваат 2 члена од медицинскиот тим и 1 член на Бригадата за III заштита. Евакуацијата од точката Д кон точката Б се одвива во три наврати според следниот распоред:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <u>Првиот пат</u> кон точката Б се евакуираат 2 загрозени лица, од кои едниот на носилка. – <u>Вториот пат</u> кон точката Б се евакуираат 2 загрозени лица. – <u>Третиот пат</u> чамецот се враќа да ги преземе 2 члена од медицинскиот тим и 1 член на Бригадата за III заштита. <p>Евакуираните лица на точката Б се прифатени од тимот 2 на Бригадата за III заштита и од тимот 2 на Црвениот крст.</p> <p>За потешко поврденото лице, тимот 2 на Црвениот крст го повикува амулантото возило на Службата за итна медицина помош (паркирано кај црквата) кое доаѓа да го преземе повредениот и го носи во најблиската здравствена установа.</p> <p>Чамецот останува на <u>точката Б</u>.</p>
12.10	Началникот на Штабот за заштита и спасување прогласува крај на вежбата.
12.15	Смотра на учесниците.

Прилог 2: Прашалник за евалуација на внатрешните организациски капацитети и способности од областа на кризниот менаџмент, заштитата и спасувањето

1. Дали сте запознаени со структурата за заштита и спасување на Вашата организација, со начинот како треба да се реагира при вонредни состојби и со постапките што треба да се сторат?

- Да
- Не
- Делумно

2. Колку сте задоволни од работата на групата/тимот за справување со кризи?

- Многу добро
- Добро
- Доволно
- Слабо

3. Има ли некои функции што ѝ недостасуваат на групата/тимот за справување со кризи?

- Да
- Не
- Делумно

4. Која оценка би ја дале во однос на внатрешната соработка во рамките на Вашата организација?

- Многу добро
- Добро
- Доволно
- Слабо

5. Колку сте задоволни од инфомираноста и од споделувањето/размената на информации внатре во Вашата организација?

- Многу добро
- Добро
- Доволно
- Слабо

6. Како би ги оцениле контактите со средствата за информирање?

- Многу добро
- Добро
- Доволно
- Слабо

7. Според Вас, дали Вашата организација има доволно средства за да се справи со ситуацијата?

- Да
- Не
- Делумно

8. Дали обуката и стекнатите знаења Ви овозможува да ги реализирате задачите?

- Да
- Не
- Делумно

9. Според Вас, кои три најважни искуства од вежбата (како научени лекции од институцијата која ја спроведе вежбата) Ви оставија најсилен впечаток и би ги преземале во Вашето работење?

Прилог 3: Прашалник за евалуација на формата на вежбата

1. Според Ваше мислење, до кој степен беа исполнети целокупните цели на вежбата?

- Целосно исполнети
- Исполнети до добар степен
- Задоволително исполнети
- Речиси неисполнети

2. Како ја оценувате структурата и содржината на вежбата во целина?

- Многу добро
- Добро
- Доволно
- Слабо

3. Колку е релевантно сценариото во контекст на целта на вежбата?

- Многу релевантно
- Релевантно
- Малку релевантно
- Не релевантно

4. Колку високо би ја оцениле вредноста на вежбата за активностите и улогата што ја има Вашата организација?

- Со многу висока вредност
- Со висока вредност
- Со оптимална вредност
- Со мала вредност

5. Колку високо би го оцениле значењето на вежбата како активност при која се создаваат контакти и мрежи?

- Со многу висока вредност
- Со висока вредност
- Со оптимална вредност
- Со мала вредност

6. Колку долго траеше вежбата?

- Предолго
- Соодветно долго
- Прекратко

7. Каково беше темпото на вежбата?

- Пребрзо
- Соодветно
- Пребавно

8. Дали пред да се одржи вежбата добивте доволно информации од одговорното лице(а) за тоа како таа ќе се спроведе?

- Да
- Не
- Делумно